

1881 SAKIZ DEPREMİ VE ADANIN YENİDEN İMARI

*Sabri Can SANNAV**

Eski zamanlardan beri yaşanan büyük depremler Batı Anadolu'nun birinci derecede bir deprem kuşağında yer aldığını göstermektedir. Fazla uzun sayılamayacak zaman aralıklarında şiddetli depremlere maruz kalan Ege adaları da, tarih boyunca önemli depremlere ve bunların meydana getirdiği büyük yıkımlara sıklıkla tanık olmuşlardır.

Ege Denizi'nin tarihsel depremleri içinde yakın tarihimizde meydana gelen büyük ve şiddetli depremlerin en önemlilerinden birisi 1881 depremidir. Merkez üssünün Sakız ve civarı olduğu anlaşılan depremin yıkıcı etkisi Sakız kadar olmasa da Batı Anadolu'da, özellikle de Çeşme Yarımadası'nda görülmüştür¹.

Sakız depremi 3 Nisan 1881'de, ardı ardına yaşanan üç şiddetli sarsıntı ile başlamıştır². Bu tarihte Ege Adaları'nı bir idarî birim olarak bünyesinde toplayan Cezâyir-i Bahr-i Sefid Eyâleti'nin merkezi konumunda bulunan Sakız (veya batı literatüründeki adıyla Chios Adası), Ege Denizi'nin batı kesiminde İzmir Körfezi'ni kapatan Çeşme Yarımadası'nın karşısında, 858 kilometrekarelik yüzölçümü ile Ege'nin büyük ve önemli adalarındandır. Müslüman nüfusun yanı sıra büyük miktarda Rum nüfusun da bulunduğu adada depremden üç yıl sonra, 1884'de yapılan kapsamlı nüfus sayımına göre 34.966 Hıristiyan (Rum), 1.421 Müslüman, 128 Musevî ve 17 Kıptî olmak üzere toplam 36.532 kişi yaşamaktaydı³.

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹ J.H. Mordman, "Sakız", *İslâm Ansiklopedisi (İ.A.)*, İstanbul 1966, c.X, s. 96.

² Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Yıldız Esas Evrakı (Y.EE)*, nr. 78/143.

³ BOA, *Yıldız-Mütenevvi Maruzat (Y.MTV)*, nr. 17/28; Sabri Can Sannav, *Yakındönem Tarihimizde Sakız Adası (1821-1923)*, İstanbul 1995, (İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 76.

Eyâletin baş mühendisi olan Henriet'e göre depremin ilk belirtileri Mart ayının ortalarına kadar gitmektedir. Bazı tanıklar bu tarihte yerin altından kaygı verici gürültüler işittiklerini ifade etmişlerdir. 3 Nisan'da meydana gelen depremden birkaç saniye önce daha zayıf bir sarsıntı meydana gelmiştir. Burada birbirini izleyen iki sarsıntıdan bahsedilmekte ise de aslında birkaç dakika ara ile üç sarsıntı olmuş ve bunlar peş peşe gelmiştir. Yaklaşık her çeyrek saatte bir yer, adeta yeniden hareketlenmiş ve bu da ayakta kalan sağlam veya hasarlı duvarların pek çoğunun yıkılmasına neden olmuştur⁴.

Yer sarsıntılarının aylarca devam ettiği Sakız'da depremin ilk günü enkaz altında kalanların 20.000 kişi olabileceği tahmin edilmiştir⁵. İlk yardım ve kurtarma çalışmalarında mesâfe alındıkça ölü ve yaralı sayısının yaklaşık 5.000 olduğu, 30.000'den fazla insanın ise evsiz kaldığı tespit edilmiştir⁶.

Depremin meydana geldiği tarihte Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Valisi bulunan ve depreme Sakız'da yakalanan Mehmed Sadık Paşa, Zelzele Komisyonu Riyâseti'ne sunduğu raporunda olay anını şu şekilde ifade etmektedir:

"Martın yirmi ikinci Pazar günü ta'til olmak mülâbesesiyle şehirden bir çeyrek hâricte kâin çâker-hânelerde Mal Kalemi Mümzî Mehmed ve Gazete Müdürü Nikolaki Efendilerle işe dâir müsâhabet ediliyor iken sa'ât yedi raddelerinde şiddetli bir hareket-i 'arz vuku' bularak kemâl-i hafv ü dehşetle siva ve tavanlar başımıza döküldüğü halde ber-takrib aşağı avluya inilebilüb üst katta bulunan dâire-i dâhiliye halkı dahî nüzûle şitâb ile inerler iken evvelkinin dört katı şiddetlü olarak ikinci hareket-i 'arz başlayub kırk elli kademedan mürekkeb olan merdibân dahî kadınlarla beraber parça parça dökülüb inmiş ve fakat hamdolsun insanca şikâyet edecek sakatlık vuku' bulmamışdır. Ol aralık etraf bağçe ve hânelerde feryâd u figân başlayub şehre yetişmek üzere hol kapusundan sokağa çıktığımda tarafeyn bahçe duvarlarının inhidâmıyla kapanmış yolu buldum. Fakat enkaz altında bir kadın sesi ve bir de çıplak baş görüb anların tahliyesine yanımda bulunan bir iki adam ile bizzat seğırtmiş olduğum halde meğer mûmâileyh Nikolaki Efendi yine hareket olduğunu hissederek arkamdan tutub tevkîf ider itmez önümdeki harâbenin bakiyyesi dahî iki-üç arşun kadar önüme düşmesiyle yol bütün bütün

⁴ Jean Vogt, "Osmanlı Topraklarında Tarih Boyunca Depremsellik", *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*, Editör Elizabeth Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001, s. 48.

⁵ BOA, Y.MTV, nr. 6/4.

⁶ BOA, *İrâde-Dâhiliye (I.DH)*, nr. 66601.

*kapanmışdır. Ma'mâfih ol aralık enkaz altında kalub feryâd iden kadın ile yanındaki adam Yunan konsolosuyla madaması olduğu teşhis olunub bakiyye harâbenin sukûtu hikmetullâhi te'âlâ kendilerini kurtarmış ise de berâber bulunan bekçi ile hayvanları gözümüzün önünde telef olmuştur."*⁷

Sakız depreminde artçı şokların sıklıkla ve de şiddetli olarak günlerce sürdüğü anlaşılmaktadır. Öyle ki ayın 5'inde sarsıntılar hâlâ duvar parçalarını devirecek kadar sık ve şiddetlidir. Ayın 7'sinde ortaya çıkan bilançooya göre 250 civârı sarsıntı tespit edilmiş ve bunların 30-40 kadarı çok şiddetli olmuştur. Ayın 11'inde ise halkın paniğe kapılarak kitleler hâlinde gemilere koşmasına neden olacak kadar şiddetli üç sarsıntı art arda yaşanmıştır. Sadece 11 Nisan öğleninden 12 Nisan sabahına kadar 68 sarsıntı meydana gelmiştir. 19 Nisanda çıkartılan bilançooya göre adada sarsıntısız tek bir günün dahi geçmediği anlaşılmaktadır. Sonraki aylarda ortalık bir müddet sâkinleşmiş ve 1 Ağustosan 24 Ağustosuna kadar hemen hiç sarsıntı olmamıştır. Ancak daha sonra hareketlilik yeniden başlamıştır. Ayın 25'inde saat 14.00 ve 15.00 civarlarında Kalimassia'da sarsıntılar meydana gelmiştir. Ayın 26'sında, ilki saat 19.15'de, ikincisi bundan 15 dakika sonra, üçüncüsü de gece yarısı olmak üzere üç sarsıntı birbirini izlemiştir. Bunlar oldukça şiddetli sarsıntılar olduğu için ahâli paniğe kapılmıştır. Peş peşe yaşanan yer sarsıntılarının yanı sıra 7 Aralıktan itibaren adayı etkisi altına alan şiddetli fırtınalar morallerin daha da bozulmasına neden olmuştur⁸.

Sarsıntıların sürekliliği yapılar üzerindeki hasarı arttırıcı bir unsur olmuştur. Özellikle Nisan'ın 3'ü ile 26'sı arasında meydana gelen sarsıntıların adada en yıkıcı etkileri yaptığını söylememiz mümkündür. Ana depremden duvarlarında sadece çatlaklar oluşan evlerin nerede ise tamamı, ikinci ve üçüncü büyük sarsıntılarda harâbe haline gelmiştir. Eyâlet Mühendisi Henriet birbirine iyi bağlanmış, iri taş dizilerinden oluşan ve genellikle çok sağlam yapılmış olan eski Ceneviz evlerini övmektedir. Nitekim depremden pek az zarar gören yıkıntılar onun bu tespitini doğrular mahiyettedir. Hatta bu yapıların bir kısmının sarsıntılardan önceki durumlarını koruduklarından söz edilmektedir. Bunlara belli tarzda inşa edilmiş olan kiliseler de eklenmelidir. Küçük sütunların üzerinde bulunan hafif çan kuleleri sarsıntıları ufak tefek zararlarla atlattırlardır. Ancak yağma çan kuleleri ve minâreler için durum farklıdır; bunların nerede ise tamamının tepesi uçmuştur. En çok zarara uğrayan yer 2 ila

⁷ BOA, Y.EE, nr. 78/143.

⁸ Jean Vogt, "Osmanlı Topraklarında...", s. 48 vd.

4 metre genişliğe sahip sokaklarıyla eski kent olmuştur. Burada çok sayıda ölü vardır. Dışarıdan sağlam gibi görünen evler, içeriye girenlere ilk fırsatta yıkılacakmış hissini vermekteydi. Depremın etkisi kırılık bölgelerde farklılık göstermiş, bazı yerler depremden neredeyse hiç etkilenmemiştir. Ama yine de pek çok köyde taş üstünde taş kalmamıştır⁹. Sakız hükümet konağının bitişiğinde bulunan kârgir evrak mahzeni de sarsıntılardan büyük zarar görmüştür¹⁰.

Depremın ilk şoku atlatıldıktan sonraki saatlerde mülki erkan Karantina iskelesinde toplanmış ve ortadaki vahim tablo karşısındaki ilk durum değerlendirmesini yapmışlardır. Tamamıyla yıkılan hapishanedeki mahkumların durumları ile ilgilenmek üzere görevlendirilen İbrahim Bey'in kumandasındaki zaptiyeler ile kaledeki cephâneyi korumakla mükellef bulunan yarım bölük topçu askerinin hâricindeki bütün askerî personel, enkaz altında kalanların kurtarılması için kasabaya gönderilmişlerdir. Böylece hemen bütün doğal felâketlerde olduğu gibi Sakız'da da askere büyük iş düşmüştür. Ancak adada bulunan askerın sayıca azlığı kurtarma çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Yerli ahâlden toplanan askerın öncelikle kendi aile fertlerini düşünmeleri nedeniyle başlarına buyruk hareket etmeleri sıkıntıyı artıran diğer bir faktör olmuştur. Gün boyunca süren sarsıntıların kesilmemesi ve kurtarma malzemelerinin yetersizliği nedeniyle de depremin ilk günü enkaz kaldırma çalışmalarında istenilen mesafe alınmamıştır¹¹.

Depremden bir sonraki gün İzmir'den Hanya isimli vapur ile gönderilen erzak ve çadır adaya ulaşmıştır. Adaya gelen bu kabil yardımların ahâliye dengeli bir şekilde dağıtımın yapılabilmesi için bir iâne komitesi oluşturulmuştur. Yerli nüfusun ağırlıklı olarak Rumlardan meydana gelmesi ve Fransa gibi bazı devletlerin komiteye kendi adamlarını üye kaydetmek istemeleri, komite azalığı ile ilgili bazı tartışmaları beraberinde getirmiş olsa da eyâlet vâlisi Mehmed Sadık Paşa'nın kararlı tavrı neticesinde bu teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır¹².

İlk günlerde adaya ulaşan yardım malzemeleri ahâlinin ihtiyacını karşılamaktan uzak olmuş, özellikle de çadır ihtiyacı karşılanamamıştır. Mevcut

⁹ Jean Vogt, "Osmanlı Topraklarında...", s. 50.

¹⁰ Ali Osman Çınar, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mahalli İdare Arşivleri", *T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi-Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 1/2002, s. 109.

¹¹ BOA, Y.EE. nr. 78/143.

¹² Aynı belge.

çadırlar genellikle hastahâne çadırı olarak değerlendirilmiş, evleri tamamen yıkılan veya ağır hasar görenlere yeterli miktarda çadır temin edilememiştir. Ahâli daha sonra yapımına başlanacak barakaların yetersizliğinden de şikayetçi olacaktır. Ardı ardına meydana gelen sarsıntıların bitmek bilmemesi nedeniyle adayı terk etmeyi düşünen kasaba halkının bir kısmı limandaki ticaret gemilerine sığınmış çaresizlik içinde beklerken pek çoğu da Anadolu'ya göç etmenin yollarını aramaya başlamışlardır¹³. Kalede bulunan cephânenin de güvenlik gerekçesi ile İzmir'e nakli uygun görülmüştür¹⁴.

Büyük can kaybı ile sonuçlanan hemen her felakette görülebileceği üzere 1881 depreminden sonra Sakız'da da gerekli tedbirlerin alınmaması halinde, kolera gibi bazı bulaşıcı hastalıkların zuhur edebileceğinden endişe edilmiştir. Depremın ilk günlerinden itibaren çürümeye başlayan cesetlerden çevreye yayılan ve yerleşim bölgelerinin bir-iki saat uzağından dahî hissedilebilen kötü kokular bu endişeleri kuvvetlendirmiş ve bu konu ada yetkililerine Aydın Vilâyeti'nce ihtar edilmiştir¹⁵. Ancak Vâli kokuların çürüyen cesetlerden değil, bunlara konulan asit-fenikten kaynaklandığını ileri sürerek, endişeye mahal olmadığını ifade etmiştir¹⁶.

İşlerin çabuklaştırılabilmesi için Harbiye Nezâreti'nden istihkâm sınıfına ait iki bölük askerın süratle adaya sevki istenmiş¹⁷. İzmir'den gönderilen 100 kadar askerın de gayretleri neticesinde enkaz altında kalan cesetlerin nerede ise tamamı çıkarılmıştır¹⁸.

Sakız'a çeşitli Avrupa devletlerinden de yardım ulaştırılmıştır. Yunanistan "Sâlib-i ahmeri"nin yanı sıra İngiltere ve Fransa'dan da sağlık ekipleri gönderilerek kale meydanına büyük hastahâne çadırları kurulmuştur. Ancak bu iki ülkenin hastahâne çadırları üzerine kendi bayraklarını çekmek arzusunda olmaları taraflar arasında münakaşaya sebep olmuştur. Valinin "konsolos-hânelerden başka yerlerde ecnebi bayrağı çekilmek dahî âdet olmayacağı" gerekçesini öne sürmesi ve karşı tarafın da tutumunda ısrarcı olmaması neticesinde olay fazla büyümeden tatlıya bağlanmıştır. Ayrıca İzmir,

¹³ Binbaşı Hüsnü Bey tarafından Dersa'âdet'e çekilen 26 Mart 1297 tarihli telgraf: BOA, *Yıldız-Sodâret Resmî Mâruzat Evrakı (Y.A.RES)*, nr. 10/43, lef 2.

¹⁴ "...Sakız Kal'ası'nda bulunan cebe-hâne ve sâir bi'l-cümle mühimmât-ı nâriyenin mümkün olduğu halde İzmir kal'ası'na nakli...": BOA, *Y.MTV*, nr.6/4.

¹⁵ BOA, Y.A.RES, nr. 10/43, lef 2.

¹⁶ BOA, Y.EE, nr. 78/143.

¹⁷ BOA, Y.A.RES, nr. 10/43, lef 2.

¹⁸ BOA, Y.EE, nr. 78/143.

İstanbul ve Atina'dan gelen sağlık personeli ile tıbbî malzemeler de kırsal alana sevk edilmişlerdir¹⁹.

Avrupa'dan adaya para yardımı da yapılmıştır. Bunun için Avrupa'nın pek çok başkentinde iâne komisyonları tesis edilmiştir. Örneğin Viyana'da toplanan 14.000 Florin 11 Nisan 1881'de Sakız'a gönderilmiştir²⁰. Almanya'da toplanarak 27 Nisan 1881'de adaya ulaştırılan 6.154 Markın 350 Marklık kısmı Mannheim'da oluşturulan iâne komisyonunca toplanmıştır²¹. Fransa'daki Paris Sefâreti de oluşturduğu iâne komisyonu ile topladığı 100.000 Frankı 9 Nisan 1881'de göndermiştir²². İngiltere'den de 300 İngiliz Lirası gönderilmiştir²³.

Depremde resmî binaların harap olması nedeniyle hizmetlerin aksamaması için geçici barakalar inşa edilmiştir. Bunun için Sakız, Çeşme ve Alaçatı'da Rûsûmât dairesi vazifesini görmek üzere 14.511 kuruş masrafla 12 adet baraka yaptırılmıştır²⁴.

Enkâzın kaldırılmasından sonra deprem bölgesinde hızlı bir imar hareketliliği görülmüştür. Öncelikle bu işler için bir komisyon oluşturulmuştur. Kale içerisinde dükkanları yıkılan Müslüman ahâliye bunları yeniden inşa etmeleri için gerekli olan malzemeler temin edilmiş, şiddetli sarsıntılardan zarar gören sokaklar ile su yollarının tamirine öncelik tanınmıştır. Kurulan komisyon Sakız limanına da el atmış, buranın yeterince büyük olmaması ve denize doğru olan kısmının yaklaşık 40 metre kadar irili ufaklı sandallarla dolu bulunması nedeniyle ticâret gemilerinin limana girmelerinde problem yaşanmaması için alınması gereken tedbirleri tartışmıştır. Daha önce adadan dışarıya ihraç edilen mallar, genellikle gümrük iskelesi önünden sandallar ile limanın ortasında bekleyen ve "mavna" adı verilen büyükçe kayıklara götürülür ve bunlar vâsıtası ile de limanın dışında bekleyen yük gemilerine taşınırdı. Bunun önüne geçilebilmesi için yıkıntıların temizlenerek limanın genişletilmesi kararlaştırılmıştır²⁵.

¹⁹ Aynı Belge.

²⁰ BOA, *Hâriciye Nezâreti-Mütenevvia Kısmı Evrakı (HR.MTV)*, nr.697/3.

²¹ BOA, *HR.MTV*, nr. 697/5.

²² BOA, *HR.MTV*, nr. 697/1.

²³ BOA, *HR.MTV*, nr. 697/4.

²⁴ BOA, *İrâde-Şûrd-yı Devlet (İ.SD.)* nr. 3312.

²⁵ BOA, *Y.MTV*, nr. 9/19; *Y.A.RES.*, nr. 9/52; Sabri Can Sannav, *Yakındönem Tarihimizde...* s. 88.

Sakız'da daha önce Hükümet binası olarak kullanılan ve depremde tamamen yıkılan binanın yerine 70.000 kuruş masrafla Adliye binası inşa edilmiştir²⁶. Rûsûmât Dâiresinin yapımı için bütçeden 545 Osmanlı altını ayrılmış²⁷. Yukarıyalı mahallesindeki Yıldız Karakolu'nun yapımı için de 23.000 kuruşun harcanması düşünülmüştür²⁸.

Depremden sonra adaya gelen seyyahların ifâdelerine bakılacak olunursa binaların yeniden yapımı oldukça ağır ilerlemiştir. Hatta Seyyah R. Linder, aradan 18 yıl geçmesine rağmen inşa edilen birkaç evden başka adada kayda değer bir imar faaliyeti olmadığından söz etmiştir²⁹ ki bu doğru değildir. Zira Sakız'da 8 Şubat 1883 tarihine kadar; 1 cami'i, 1 kilise, 1 hükümet konağı, 1 zabtiye dâiresiyle hapishâne, çarşı ve mahalleler için 28 gaz feneri, 664 ev, 80 dükkan, 326 ahşap baraka, 33 çeşme, 2.950 metre yol kaldırımı, kasaba içerisinde 850 metre şose yol yeniden yapılırken; 1 cami'i, 21 kilise ve tekke, 755 ev, 84 dükkân, 2 hamam ve 2 köprü de tamir edilmiştir³⁰. 1301 tarihli Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Salnâmesine göre ise Sakız Kasabası'nda 1881 depreminden sonra geçen bir yıl zarfında; 3 cami'i, 2 tekke, 14 kilise, 1 havra, 1 hükümet konağı, 1 adliye dairesi, 1 zabtiye binasıyla hapishâne, 29 çeşme, 1.851 tahta baraka, 719 ev, 169 dükkan ve 6.000 metre şose yol yapılmıştır. Bundan başka Kamboz diye tabir olunan bahçelerde 37 kilise, 638 tahta baraka, 883 ev, 63 dükkân; Cebel kısmı kurâsında 53 kilise, 486 tahta baraka, 1.140 ev, 107 dükkân; Verontados karyesinde 8 kilise, 253 tahta baraka, 209 ev, 24 dükkân; Mastaki kurrâsında 11 kilise, 562 tahta baraka, 1.490 ev, 32 dükkân olmak üzere adada toplam 3 cami'i, 2 tekke, 156 kilise, 1 havra, 1 hükümet konağı, 1 adliye dairesi, 1 zabtiye binasıyla hapishâne, 29 çeşme, 5.445 tahta baraka, 7.173 ev, 493 dükkân ve 6.000 metre şose yol yapılmıştır³¹.

Ada ahâlisinin depremde uğradığı mâlî zararın en aza indirebilmesi için, 1881 yılında Sakız'dan toplanılması gereken 25.000 lira tutarındaki verginin bir defalık olmak üzere alınmaması kararlaştırılmıştır. Daha önce Midilli'de meydana gelen depremde âfetzedelere uygulanan beş yıllık vergi muafiyetini

²⁶ BOA, *İ.SD.*, nr. 3543.

²⁷ BOA, *İ.DH.*, nr. 70691.

²⁸ BOA, *İ.DH.*, nr. 67641; *İ.SD.*, nr. 3493.

²⁹ Jean Vogt, "Osmanlı Topraklarında..." s. 53

³⁰ BOA, *Yıldız Perâkende Evrakı Umum Vilâyetler Tahrirdü (Y.PRK.UM)*, nr. 5/71.

³¹ Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Salnâmesi (CBSS), 1301.

emsal gösteren Rumlar bir yıllık süreye itiraz etmişlerse de bu talepleri kabul görmemiştir³².

Devletin adaya götürdüğü bütün bu hizmetlere karşılık Sakız'ın Yunanistan'a bağlanması yönünde her fırsatta propaganda yapan bazı ada Rumları, öteden beri dile getirdikleri Yunanlılık fikrini daha da ileri merhalelere götürmenin gayreti içine düşmüşlerdir. Bunlar Avrupa kamuoyunu da yanlarına çekmeye çalışarak, depremden sonra Osmanlı Devleti'nin kendileriyle yeterince ilgilenmediğine dâir yeni bir ayrılıkçı propagandaya girişmişlerdir. Depremin üzerinden henüz bir yıl geçmiş olmasına rağmen, iâne komisyonlarının üstlendikleri fonksiyonu tamamladığı düşünülerek lağv edilmeleri de Yunanlılık fikri güden Rumlar tarafından istismar edilmiştir. Nitekim iâne komisyonları sayesinde ahâliye yapılan gıda yardımları ve nakdî ödemelerin yanı sıra felâkatten sonraki bir yıl içerisinde kasabaya bir buçuk saatlik mesâfeden su getirilmiş, pek çok ibâdethâne ve okul buralardan temin edilen paralarla tamir ettirilmiştir. Adada esen bu olumsuz havanın yerinde incelenmesi ve bu kabil gayretlerin önüne set çekilebilmesi için Sakız'la birlikte diğer önemli adalara da müfettiş gönderilmesi kararlaştırılmış; ancak mevsimin kış, hava şartlarının da elverişsiz olması nedeniyle bunlardan sâdece Midilli'ye teftiş heyeti göndermek mümkün olabilmıştır³³.

Netice olarak ifade etmek gerekirse; 1881 Sakız depremi, sonuçları itibarıyla Ege'de görülen en önemli depremlerden birisi olmuş, ardında 5.000 ölü ve yaralı ile 30.000 civarında da evsiz insan bırakmıştır. Deprem nedeniyle kayıpların çok olması ve adanın dışarıya göç vermesi, Sakız'ın demografik yapısını etkileyen önemli bir unsur olmuştur³⁴. Kurulan iâne komisyonlarının katkılarıyla, deprem sonrasında ahâlinin ihtiyaçlarının karşılanması ve adanın yeniden imârî için gösterilen gayret Fener-Rum Ortodoks Patrikhânesi tarafından da şükranla karşılanmıştır³⁵. Günlerce süren kurtarma çalışmaları sırasında yararlılık gösterenler "Mecidiye Nişanı" ile taltif edilmişlerdir³⁶.

ABSTRACT

1881 earthquake is one of the most important and severe historical earthquake happened in Aegean sea. Near history the destructive effect of the earthquake whose center is understood to be Chios island and its surrounding although not as much as in Chios island was experienced in west Anatolia especially in Çeşme. At the time Chios island -in the central position of Cezayir-i Bahr-i Sefid State- with its 858 square kilometer area in front of Chios peninsula which covers İzmir Gulf was one of the biggest and most important island of Aegean. According to the census made 3 years after the earthquake in 1884 1.421 Müslim, 34.966 Christian (Greek), 128 Jewish, 17 Gibsy in total 36.532 people were living in the island where there were great many Greek people. The result of 1881 earthquake was 5.000 dead and injured people and nearly 30.000 homeless.

³² BOA, Y.PRK.UM, nr. 6/6.

³³ BOA, Y.PRK.UM, nr. 5/15.

³⁴ BOA, Yıldız Perâkende Evrâkı Sâddret Mâruzâtı (Y.PRK.A), nr. 3/24.

³⁵ BOA, İ.DH, nr. 66601.

³⁶ BOA, Y.A.HUS, nr.168/97.

SABRİ CAN SANNAV

Sakızın depremleri hakkında yazılan eserler arasında en eski olanı 1881 Sakız Depremi'ne aittir. Bu depremin meydana geldiği tarih ve zamanı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak depremin 1881 yılında meydana geldiği kabul edilir. Deprem Sakız adasının tamamını etkiledi ve birçok bina yıkıldı. Depremden sonra Sakız adasının yeniden imarı yapıldı. Bu imar çalışmalarını başlatan kişi Sabri Can Sannav'dır. Sannav, depremin etkilerini azaltmak ve Sakız adasını yeniden imar etmek için birçok önlem aldı. Sannav, depremin etkilerini azaltmak için birçok önlem aldı. Sannav, depremin etkilerini azaltmak için birçok önlem aldı.

Adanın depremleri hakkında yazılan eserler arasında en eski olanı 1881 Sakız Depremi'ne aittir. Bu depremin meydana geldiği tarih ve zamanı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak depremin 1881 yılında meydana geldiği kabul edilir. Deprem Sakız adasının tamamını etkiledi ve birçok bina yıkıldı. Depremden sonra Sakız adasının yeniden imarı yapıldı. Bu imar çalışmalarını başlatan kişi Sabri Can Sannav'dır. Sannav, depremin etkilerini azaltmak ve Sakız adasını yeniden imar etmek için birçok önlem aldı. Sannav, depremin etkilerini azaltmak için birçok önlem aldı.

Cezâir-i Bahri-i Sefid Vâilisi Mehmed Sadık Paşa'nın Zلزعة Komisyonu Riyâseti'ne

sunduğu raporun ilk sayfaları. Bkz. BOA, Y.EE, Nr. 78/143

Zer	Sıra	Tarih	İsim	
			Önce	Sonra
1	1	1881	Sakız	Sakız
2	2	1881	Sakız	Sakız
3	3	1881	Sakız	Sakız
4	4	1881	Sakız	Sakız
5	5	1881	Sakız	Sakız
6	6	1881	Sakız	Sakız
7	7	1881	Sakız	Sakız
8	8	1881	Sakız	Sakız
9	9	1881	Sakız	Sakız
10	10	1881	Sakız	Sakız
11	11	1881	Sakız	Sakız
12	12	1881	Sakız	Sakız
13	13	1881	Sakız	Sakız
14	14	1881	Sakız	Sakız
15	15	1881	Sakız	Sakız
16	16	1881	Sakız	Sakız
17	17	1881	Sakız	Sakız
18	18	1881	Sakız	Sakız
19	19	1881	Sakız	Sakız
20	20	1881	Sakız	Sakız

Depremzedeler için Berlin'de toplanan iane hak. Bkz. BOA, HR.MTV. Nr.697/5

Eglise Catholique de St. Nicolas

Sakız'da depremezeler için inşa edilen barakalar

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Fotoğraf Albümü Nr. 90796/11

Manastırın kalıntıları

Sakız'da yıkılmış bir manastır

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Fotoğraf Albümü Nr. 90802/15

Chas après les terribles secousses

Y. K. K.

Depremden sonra Sakız kaiesinde toplanan depremezeler

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Fotoğraf Albümü Nr. 90769/1

Sakız'da tamamen yıkılan evler

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Fotoğraf Albümü Nr. 90796/13